

JOANNA DZIAK*Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej*

Dostępność bibliotek akademickich dla użytkowników niepełnosprawnych w kontekście inicjatyw Unii Europejskiej na rzecz tworzenia Europy bez barier

Problem obsługi czytelników niepełnosprawnych rzadko pojawia się w odniesieniu do bibliotek akademickich. Przez wiele lat osoby niepełnosprawne kojarzono częściej z ośrodkami szkolno-wychowawczymi czy zakładami szkolenia inwalidów niż z uczelnią wyższą. Przy projektowaniu i wyposażaniu bibliotek akademickich pomijano zwykle potrzeby tego typu czytelników. Na podstawie analizy bibliotek województwa śląskiego w referacie przedstawiono główne bariery utrudniające osobom niepełnosprawnym dostęp do usług bibliotecznych.

Wejście Polski do Unii Europejskiej wpływa na zmianę podejścia do osób niepełnosprawnych. Unia od kilkunastu lat aktywnie działa na rzecz pełnej integracji społecznej. Upowszechniana jest idea tworzenia społeczeństwa otwartego dla wszystkich, bez względu na indywidualne ograniczenia. W referacie zaprezentowano główne założenia polityki Unii wobec osób niepełnosprawnych. Przedstawiono najważniejsze akty prawne kształtujące Europę bez barier. Omówiono także fundusze unijne służące realizacji projektów na rzecz osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem funduszy dostępnych szkołom wyższym.

Mówiąc o dostępności bibliotek akademickich myślimy głównie o zwiększeniu powierzchni magazynowej, powiększeniu zbiorów, udostępnieniu większej liczby stanowisk komputerowych czy miejsc w czytelni, skróceniu czasu oczekiwania na książkę, możliwości dostępu do komputerowych baz danych. Staramy się także dopasować godziny pracy biblioteki do oczekiwań czytelników. Tworzymy strony WWW z bogatą ofertą baz danych, katalogów, linków itp. Wszystko to, by zaspokoić oczekiwania czytelników, którymi przecież są nie tylko studenci. Biblioteka akademicka jest także warsztatem pracy naukowej dla pracowników uczelni oraz użytkowników spoza środowiska akademickiego: pracowników instytutów naukowych, przemysłu, administracji publicznej, samorządów, uczniów i nauczycieli szkół średnich itp. W społeczeństwie opartym na wiedzy dostęp do informacji jest sprawą kluczową.

W pracy bibliotek akademickich rzadko bierze się pod uwagę potrzeby osób poszkodowanych fizycznie. Uczelnie wyższe w Polsce, a w ich ramach biblioteki są w większości instytucjami trudno dostępnymi dla osób niepełnosprawnych. Na potrzeby tego referatu przeanalizowano sytuację na Górnym Śląsku. Największe państwowe uczelnie wyższe tego regionu tj. Uniwersytet Śląski, Politechnika Śląska i Akademia Ekonomiczna

kształcą łącznie ok. 85 tys. studentów, w tym tylko ok. 334 to osoby niepełnosprawne: niedowidzące i niewidzące, niedosłyszające i niesłyszące, osoby z zaburzeniami narządów ruchu i poruszające się na wózkach oraz osoby z innymi przewlekłymi chorobami takimi jak alergia, cukrzyca itp. Liczba osób niepełnosprawnych nie jest dokładna, gdyż studenci nie mają obowiązku zgłaszania swoich dysfunkcji administracji uczelni. Osoby niepełnosprawne stanowią więc ok. 0,4% ogółu studiujących w wymienionych szkołach wyższych. Trzeba zaznaczyć, że osoby niepełnosprawne stanowią ponad 10% społeczeństwa, a w województwie śląskim jest ich najwięcej i ich liczba stale rośnie [1, s.17]. Przyczyną tego stanu rzeczy jest m. in. degradacja środowiska naturalnego powodująca zarówno wzrost liczby wad wrodzonych, jak i wzrost ilości zachorowań na choroby płuc i serca, narządu wzroku, słuchu, układu kostno-stawowego, nowotwory, alergie itp. Nie można też zapominać o coraz większej ilości urazów w wypadkach komunikacyjnych.

Osoby z dysfunkcjami fizycznymi mają takie samo prawo do kształcenia na poziomie wyższym jak osoby zdrowe. Przynależność do społeczności akademickiej daje możliwość pełniejszego rozwoju osobowości, zdobywania nowych umiejętności, poszerzania zainteresowań, stymuluje do współzawodnictwa. Zdobyta wiedza zwiększa szanse na aktywne i satysfakcjonujące życie zawodowe oraz wyższy standard życia. Człowiek wykształcony lepiej radzi sobie w życiu społecznym i potrafi bronić swoich praw. Często jednak dostęp do wiedzy, tak oczywisty dla ludzi zdrowych, dla osób niepełnosprawnych jest niemożliwy. Różnorodne bariery uniemożliwiają m. in. korzystanie ze zgromadzonych w bibliotece zasobów informacji i metainformacji.

Biblioteki akademickie często borykają się z trudnościami lokalowymi. Biblioteki Główne Uniwersytetu Śląskiego i Akademii Ekonomicznej zlokalizowane są w budynkach dydaktycznych, nieprzystosowanych do potrzeb bibliotecznych. W nieco lepszej sytuacji jest Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej, posiadająca własny budynek oddany do użytku w 1994 roku. Dysponuje podjazdem dla wózków i windą zapewniającą dostęp do wszystkich pięter biblioteki. Brak jednak toalet przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, miejsc z ruchomymi blatami w czytelnich, a dostępu do bufetu i sali wystawowej „bronią” 3 schodki. Nie ma kabin do pracy indywidualnej, nie ma też mowy np. o oznaczeniach dla osób niewidomych w windzie czy na drzwiach. Przy wolnym dostępie do półek w czytelnich, rozstaw regałów jest zbyt mały dla swobodnego manewrowania wózkiem inwalidzkim.

Biblioteki akademickie tego regionu nie posiadają także sprzętu umożliwiającego osobom niewidomym i niedowidzącym korzystanie z elektronicznych zasobów informacji. Brak komputerów o dużej przekątnej, specjalistycznego oprogramowania typu screen reader czy linijki brajlowskiej, odpowiednich skanerów, drukarek, myszy, powiększalników do tekstu. Nadzieje budzi nowy budynek Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. W porozumieniu ze środowiskami osób niepełnosprawnych przygotowywane jest odpowiednie wyposażenie gmachu.

Istnieją także bariery społeczne powodujące marginalizację osób niepełnosprawnych. Ludzie z dysfunkcjami fizycznymi często są ofiarami postawy dewaluowania, tzn.

upowszechniania przekonań o negatywnych właściwościach osób niepełnosprawnych. Postrzegane są jako jednostki słabe, bierno, samotne, mniej zdolne. Tego typu uprzedzenia powodują dystansowanie się osób zdrowych od osób niepełnosprawnych, a nawet prowadzą do segregacji, polegającej na fizycznym izolowaniu osób niepełnosprawnych od środowiska społecznego. W kontakcie z czytelnikami niepełnosprawnymi bibliotekarze często odczuwają skrępowanie i niepewność. Brakuje wiedzy o tym jakiej pomocy potrzebują osoby niepełnosprawne i jak ją zaoferować.

Bariery psychologiczne są najtrudniejsze do przezwyciężenia. Wykorzenienie uprzedzeń i stereotypów wymaga wysiłku nie tylko na poziomie jednostki czy grupy ludzi, ale przede wszystkim na poziomie polityki społecznej państwa. Na tym szczeblu kształtowane są bowiem ogólne zasady wzajemnych relacji społecznych oraz ich legislacyjne podstawy. Ponieważ od maja 2004 r Polska wchodzi w struktury Unii Europejskiej, warto zapoznać się z unijną polityką wobec osób niepełnosprawnych.

W ostatnich latach zdecydowanie wzrosło zainteresowanie Unii Europejskiej sprawami ludzi niepełnosprawnych. Idea integracji rozumiana jest nie tylko jako ekonomiczne i polityczne scalanie państw w jeden organizm. Dąży się także do stworzenia warunków do maksymalnego i wszechstronnego rozwoju wszystkich grup społecznych, a także do wykorzystania potencjału tkwiącego w każdym człowieku. Liczba osób niepełnosprawnych w krajach zjednoczonej Europy sięga 30 mln, a po przyłączeniu nowych 10 państw członkowskich wzrośnie do ok. 50 mln.

Niepełnosprawność w Unii Europejskiej w zależności od kraju jest definiowana różnorodnie. Każde państwo członkowskie ma także własny system orzekania o niepełnosprawności. Oprócz osób poszkodowanych fizycznie za niepełnosprawne uważane mogą być także osoby wykluczone społecznie (byli więźniowie, osoby uzależnione od narkotyków, alkoholu, imigranci itp.). Główną intencją działań unijnych jest tworzenie społeczeństwa otwartego i dostępnego dla wszystkich oraz wyrównywanie różnic w sytuacji osób z niepełnosprawnością w poszczególnych państwach członkowskich [27, s.41]. W celu stworzenia podstaw prawnych przygotowano szereg oficjalnych dokumentów dotyczących tej grupy społecznej.

W 1996 roku Komisja Europejska przedstawiła Komunikat w sprawie równych szans osób niepełnosprawnych „**Nowa strategia Wspólnoty Europejskiej w odniesieniu do osób niepełnosprawnych**” [3], w którym sformułowano ogólną strategię działań. Miały one na celu:

- wspieranie niepełnosprawnych na drodze do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym
- poszanowanie autonomii i niezależności niepełnosprawnych
- likwidację barier przeszkadzających niepełnosprawnym w aktywnym życiu zawodowym
- dostosowanie powszechnego i zawodowego systemu kształcenia w celu aktywnego uczestnictwa w nim niepełnosprawnych
- dostosowanie specjalistycznej opieki nad niepełnosprawnymi
- usuwanie barier w infrastrukturze i poszerzenie dostępu społecznego dla niepełnosprawnych
- otwieranie dla niepełnosprawnych różnych branż, instytucji naukowych, kulturalnych i sportowych.

Kluczowym zagadnieniem jest zwalczanie dyskryminacji osób niepełnosprawnych. Dzięki zapisowi **Traktatu Amsterdamskiego** z 1997 r. Unia może podejmować działania w walce z dyskryminacją. Artykuł 13 stanowi: „Nie naruszając innych przepisów tegoż Traktatu w granicach uprawnień przekazanych Wspólnocie, Rada, działając zgodnie z propozycjami Komisji i po konsultacji z Parlamentem Europejskim, może podejmować stosowne działania, aby zwalczać dyskryminację z powodu płci, pochodzenia rasowego lub etnicznego, religii lub wyznania, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej.”

27 listopada 2000 r. Rada Unii wydała „**Dyrektywę w sprawie ustanowienia ogólnych norm dla równego traktowania w zatrudnieniu i wykonywaniu zawodu**” [7]. Dyrektywa ta nie zaopatruje osób niepełnosprawnych w specjalne przywileje, a jedynie zabezpiecza przed sytuacją, gdy ktoś o odpowiednich kwalifikacjach nie otrzymuje pracy tylko z powodu swojej niepełnosprawności. Pracodawca jest zobowiązany do przystosowania stanowiska pracy, zapewnienia specjalnego nadzoru, szkolenia czy indywidualnego wsparcia, o ile nie nakłada to na niego niewspółmiernego ciężaru. W sprawach spornych obowiązek dowodu spoczywa na pracodawcy. Państwa członkowskie zobowiązane są także do wyznaczenia sankcji za łamanie krajowego prawa antidyskryminacyjnego, oraz do prowadzenia odpowiedniej polityki informacyjnej w tym zakresie.

Działania Unii Europejskiej skierowane są na likwidowanie wszelkich barier, które uniemożliwiają osobom niepełnosprawnym pełne uczestnictwo w życiu społecznym. W Komunikacie z 12.5.2000 r. „**Ku Europie bez barier dla osób z niepełnosprawnością**” [4] Komisja Europejska przedstawiła strategię działań oraz zobowiązała się do popierania wszelkich inicjatyw na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Kolejnym krokiem było ustanowienie przez Radę Unii Europejskiej roku 2003 Europejskim Rokiem Osób Niepełnosprawnych. Ogólne ramy działań w czasie obchodów Roku przyjęto w postaci **Deklaracji Madryckiej** [11] na Europejskim Kongresie na rzecz Osób Niepełnosprawnych, który odbył się w dniach 20-24.03.2002 r. W preambule zaakcentowano, że osobom niepełnosprawnym przysługują takie same prawa jak wszystkim innym obywatelom. Nie do przyjęcia jest podejście oparte jedynie na litości i akcentowaniu bezradności osób niepełnosprawnych. Osoby te domagają się równych szans i dostępu do wszystkich społecznych zasobów, a więc włączającej edukacji, nowych technologii, służb medycznych i socjalnych, aktywności sportowych i rekreacyjnych oraz dóbr, produktów i usług. Podkreślono potrzebę tworzenia społeczeństwa dla wszystkich poprzez usunięcie barier architektonicznych, komunikacyjnych, społecznych. Wskazano na uprzedzenia i stereotypy jako na istotną przeszkodę włączania osób niepełnosprawnych w nurt życia społecznego. Zwrócono uwagę na kluczową rolę edukacji. Odpowiednie wykształcenie umożliwia zarówno rozwój osobisty jak i dobrą pozycję na rynku pracy. Podkreślono, że należy uwzględniać potrzeby osób niepełnosprawnych już na etapie planowania działań, tak aby zapewnić ich dostępność dla każdego człowieka. Na koniec zaapelowano do wszystkich instytucji o zrewidowanie działań i praktyki oraz zaplanowanie ich tak, by umożliwić osobom niepełnosprawnym korzystanie z tych instytucji i wnoszenie swojego wkładu w ich pracę.

Realizacja idei stworzenia społeczeństwa otwartego dla wszystkich nie może obejść się bez odpowiednich środków finansowych. Znacznych nakładów wymaga likwidacja istniejących barier architektonicznych, działania legislacyjne, informacyjne, promocja integracyjnego modelu społecznego, edukacja czy wspieranie inicjatyw gospodarczych. Jednym z pierwszych funduszy Unii Europejskiej przeznaczanym na tego typu cele był **Europejski Fundusz Społeczny (EFS)** [15]. Od początku lat 70-tych z EFS finansowano szereg projektów dotyczących szkolenia i przystosowywania miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych. W ramach EFS w 1988 roku powołano do życia inicjatywę wspólnotową HORIZON, która wspierała m. in. rozwój nowych metod kształcenia, integrowanie społeczeństwa z niepełnosprawnymi, dostosowanie stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, zastosowanie środków innowacyjnych, zwiększanie udziału niepełnosprawnych w życiu społecznym i publicznym. Do organizacji pozarządowych adresowane były programy HELIOS I (1988-1992) i HELIOS II (1993-1996), finansowane także z EFS i promujące integrację ekonomiczną i społeczną oraz niezależność życiową osób niepełnosprawnych. Obecnie w ramach EFS jedną z najważniejszych inicjatyw jest **EQUAL** (2000-2006) wspierająca projekty na rzecz poprawy szans edukacyjnych i zatrudnienia osób niepełnosprawnych oraz wymianę informacji i promowanie „dobrych praktyk”. Jesienią 2004 r. nastąpi oficjalne otwarcie programu i wezwanie do tworzenia projektów. Na lata 2000-2006 budżet EFS wynosi ok. 64 mld euro. W jego ramach wspierane jest m. in. przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, rozwój społeczeństwa informacyjnego poprzez podwyższenie poziomu technologicznego oraz podnoszenie umiejętności korzystania z nowoczesnych technik informacyjno-komunikacyjnych.

Drugim funduszem strukturalnym jest **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego**. W jego ramach w latach 2000-2006 finansowany jest program URBAN II, przeznaczony na renowację budynków, inicjatywy lokalne tworzenia miejsc pracy, wprowadzenie programów edukacyjnych i szkoleń zawodowych dla osób marginalizowanych przez społeczeństwo, promowanie wykorzystania technologii internetowych w życiu gospodarczym, społecznym i ochronie środowiska. Polska na razie nie przystąpiła do programu URBAN II.

Fundusze strukturalne dostępne są jedynie dla państw członkowskich Unii Europejskiej, ale Polska wcześniej mogła korzystać z innych programów pomocowych. Na lata 2001-2006 przygotowano „**Wspólnotowy program działań w celu zwalczania dyskryminacji**” [6], a na lata 2002-2006 przewidziano realizację „**Wspólnotowego programu działania przeciwko społecznemu wykluczeniu**” [10]. Poza tym Unia Europejska stara się uwzględniać potrzeby osób niepełnosprawnych we wszystkich przygotowywanych programach. Osoby niepełnosprawne są narażone na społeczną marginalizację nie tylko z powodu barier architektonicznych, niskiego poziomu wykształcenia i zatrudnienia oraz negatywnych postaw społecznych. Także nowe technologie informatyczne mogą być przyczyną dodatkowych barier np. dla osób niedowidzących i niewidomych. Dlatego w ramach planu „**eEuropa – społeczeństwo informacyjne dla wszystkich**” [13] realizowany jest m.in. projekt „Inicjatywa na rzecz przyjaznych stron WWW” poprawiający dostępność

publicznych stron internetowych. Program **eContent** [22] przewiduje finansowanie poprawy dostępności oraz rozszerzenie zakresu wykorzystania informacji sektora publicznego w sieci, wspomaganie produkcji zasobów informacyjnych osadzonych w wielojęzycznym i wielokulturowym środowisku, rozwój rynku informacji w postaci cyfrowej. W ramach **6 Ramowego Programu Badań i Rozwoju** finansowane będą działania eAccessibility (eDostępność) [12] na rzecz zniesienia technicznych i prawnych przeszkód ograniczających dostęp osób niepełnosprawnych do społeczeństwa informacyjnego.

Na etapie kandydowania do Unii Europejskiej Polska korzystała także z funduszy przedakcesyjnych. W ramach programu PHARE finansowane są m.in. projekty mające na celu aktywizację młodzieży, wsparcie grup ryzyka oraz „rozwój zasobów ludzkich”. Szkoły wyższe mogą korzystać w latach 2000-2006 z programów wspólnotowych: **Leonardo da Vinci II** [23] oraz **Sokrates II** [25]. Oprócz finansowania wymiany i staży oraz promowania nauki języków obcych i rozwoju szkolnictwa zawodowego, wspierane są projekty mające na celu poprawę jakości i dostępności kształcenia. W ramach programu Leonardo da Vinci II finansowane jest m.in. tworzenie międzynarodowych sieci instytucji stanowiących infrastrukturę upowszechniania wiedzy i doświadczeń na poziomie europejskim. Komponent MINERWA programu Sokrates II wspiera kształcenie otwarte i na odległość oraz technologie informacji i komunikacji. Komponent GRUNDTVIG przeznaczony jest na promowanie rozwoju materiałów i usług edukacyjnych, które będą wykorzystywane w kształceniu dorosłych.

Unijne fundusze są często postrzegane jako zbyt trudne do zdobycia. Aplikowanie do nich wymaga stworzenia interesującego i precyzyjnego projektu, bezbłędnego przygotowania dokumentacji, a następnie konsekwentnej realizacji. Mimo dużego nakładu pracy nie każdy wniosek jest rozpatrzony pozytywnie. Warto jednak próbować, zwłaszcza gdy chodzi o ważne cele. Prawem każdego człowieka jest dostęp do informacji i wiedzy. Istotne jest więc, aby biblioteki akademickie jako instytucje powołane do gromadzenia, przechowywania, przetwarzania i udostępniania informacji realizowały w pełni swoje zadania. Czytelnicy niepełnosprawni to w bibliotekach uczelnianych grupa nieliczna, a do tego o bardzo zróżnicowanych potrzebach. Nie zwalnia to jednak bibliotekarzy z obowiązku zapewnienia im fachowej obsługi, udostępnienia zbiorów i dostarczenia potrzebnych informacji. Zastosowanie nowoczesnych technologii umożliwia już przezwyciężenie wielu barier, a zmiana sposobu myślenia przyczyni się do tworzenia funkcjonalnej przestrzeni bibliotecznej i środowiska przyjaznego dla każdego użytkownika.

Bibliografia

1. Auleytner J. (2001) *Niepełnosprawni w polityce społecznej*. „Niepełnosprawność i Rehabilitacja” nr 1, s.14-26
2. Baza projektów sfinansowanych ze środków Unii Europejskiej [on-line], <http://projekty.europa.ngo.pl> (dostęp 7.02.2004)
3. Communication of the Commission on equality of opportunity for people with disabilities COM(96)406 final of 30 July 1996

4. Communication of 12 May 2000 from Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions „Towards a Barrier Free Europe for People with Disabilities” COM(2000)284 final.
5. Communication from the Commission to the Member States establishing the guidelines for the Community Initiative EQUAL concerning transnational cooperation to promote new means of combating all forms of discrimination and inequalities in connection with the labour market. C(2000)853
6. Council Decision of 27 November 2000 establishing a Community action programme to combat discrimination (2001-2006). 2000/750/WE
7. Council Directive of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. 2000/78/EC
8. Czajka S. (2000) *Tendencje i kierunki rozwoju polskiego budownictwa bibliotecznego*. „Bibliotekarz” nr 6, s.6-11
9. Czermiński J.B. (2000) *Niewidomy i niedowidzący użytkownik autonomicznych i sieciowych systemów informacyjnych*. [w:] *Użytkownicy informacji elektronicznej*. red. M. Kocójowa, Kraków, s.61-75
10. Decision No 50/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 7 December 2001 establishing programme of Community action to encourage cooperation between Member States to combat social exclusion
11. Deklaracja Madrycka [on-line] http://www.isi.idn.org.pl/ue/deklaracja_madrycka.html (dostęp 11.02.2004)
12. eAccessibility [on-line] <http://www.isi.idn.org.pl/ngo/index.html> (dostęp 2.12.2003)
13. eEurope: An Information Society for All [on-line] <http://www.informatyzacja.gov.pl> (dostęp 11.02.2004)
14. EQUAL [on-line] <http://www.equal.mgpips.gov.pl> (dostęp 11.02.2004)
15. Europejski Fundusz Społeczny [on-line] <http://www.efs.gov.pl> (dostęp 11.02.2004)
16. Grewiński M. (2002) *Programy i inicjatywy Unii Europejskiej na rzecz osób niepełnosprawnych. Przykład zastosowania Europejskiego Funduszu Społecznego*. „Niepełnosprawność i Rehabilitacja” nr 2, s.84-99
17. Grewiński M., Malinowski K. (2000) *Programy i inicjatywy Unii Europejskiej na rzecz osób niepełnosprawnych*. [w:] *Współczesna polityka społeczna Polski na tle Unii Europejskiej*. red. L. Frąckiewicz., A. Frąckiewicz-Wronka, Katowice, s.229-239
18. Interaktywny Serwis Internetowy Niepełnosprawni w Unii Europejskiej [on-line] <http://www.isi.idn.org.pl/index.htm> (dostęp 11.02.2004)
19. Kięducka M. (2001) „*Ku Europie wolnej od barier dla niepełnosprawnych obywateli*” – *Międzynarodowe Spotkanie Ekspertów*. „Niepełnosprawność i Rehabilitacja” nr 4, s.67-82
20. Kobiarska-Maciuszko E. (2004) *Budownictwo biblioteczne a potrzeby czytelników niepełnosprawnych*. [on-line] EBIB nr 1 (52) <http://ebib.oss.wroc.pl/2004/52/maciuszko.php> (dostęp 11.02.2004)
21. Kobiarska-Maciuszko E. (2002) *Budownictwo biblioteczne w ostatnim dziesięcioleciu – główne tendencje w projektowaniu*. [w:] *Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych*. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, Poznań, 13-15.11.2002. Poznań, s.87-105

22. Krajowy Punkt Kontaktowy Programu eContent [on-line]
<http://www.econtent.agh.edu.pl> (dostęp 11.02.2004)
23. Leonardo da Vinci II [on-line] <http://www.bkkk-cofund.org.pl> (dostęp 11.02.2004)
24. Rosa R. (2000) *Prawa i wolności osób niepełnosprawnych w warunkach integrującej się Europy*. [w:] Student niepełnosprawny. Szkice i rozprawy. Materiały z konferencji naukowej „Uczelnie bez barier” Siedlce, 11 maja 2000. red. T. Zacharuk, Siedlce, s.24-44
25. Sokrates II [on-line] <http://www.sokrates.org.pl> (dostęp 11.02.2004)
26. Stochmiąlek J. (2002) *Technologie informatyczne w edukacji i zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*. „Niepełnosprawność i Rehabilitacja” nr 1, s.8-29
27. Wapiennik A., Piotrowicz R. (2002) *Niepełnosprawny – pełnoprawny obywatel Europy*. Warszawa
28. Wołodko A., Budniewska A. (2003) *Użytkownicy niepełnosprawni w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie*. [on-line]
<http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/torun/wolodko.php> (dostęp 11.02.2004)
29. Woźniczka-Paruzel B. (2003) *Biblioteki wobec czytelników niepełnosprawnych: od dyskryminacji do integracji*. [on-line]
<http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/torun/wozniczka.php> (dostęp 11.02.2004)
30. Zacharuk T. (2000) *Teraźniejszość i perspektywy kształcenia integracyjnego na poziomie wyższym*. [w:] Student niepełnosprawny. Szkice i rozprawy. Materiały z konferencji naukowej „Uczelnie bez barier” Siedlce, 11 maja 2000. red. T. Zacharuk, Siedlce, s.16-23

The problem of the service of disabled readers hardly relates to academic libraries. For many years the disabled have been associated with training-educational centers and training institutes for the disabled rather than with higher education. While designing and equipping academic libraries, the needs of the disabled haven't been met in most cases. The report shows the main barriers making the access to the library services in the Silesian academic libraries difficult for the disabled.

Poland is joining the European Union therefore the attitude towards the disabled is changing. The Union has been actively acting to achieve complete social integration and to create open-minded society, regardless of individual limits. The report contains the main ideas of the Union disabled policy; the most important legislations shaping Europe without barriers; and information on the Union funds, particularly those accessible to higher education, for execution of the projects to help the disabled.